

ЗАРУБА В. Я.

доктор экономических наук

ОРЛОВ П. А.

доктор экономических наук

КОСЕНКО А. П.

кандидат экономических наук

Хар'ков

К числу наиболее важных задач, которые призвана решать статистика рынка, относится изучение рыночной конъюнктуры, которая обеспечивает предприятию конкурентные преимущества и инвестиционный ресурс. Причем эта задача является актуальной как на макро-, так и на микроуровне. Ни одна фирма, крупная или малая, занимающаяся куплей-продажей товаров, не сумеет успешно функционировать без оценки положения на рынке. Любое долгосрочное или оперативное маркетинговое решение принимается на базе конъюнктурных оценок. Производство – сбыт – обращение – покупка – потребление должны рассматриваться не отдельно друг от друга, а во взаимосвязи, как единая система бизнеса. Рынок, как категория товарного хозяйства, представляющая собой сферу товарно-денежного

обмена и выражающая экономические отношения между производителем (продавцом) и потребителями (покупателями), олицетворяющими соответственно предложение и спрос, является важнейшим составным фактором маркетинговой системы. Главная цель изучения конъюнктуры рынка – определить характер и степень его сбалансированности, прежде всего соотношения спроса и предложения. Суть действия рыночного механизма проявляется в стремлении спроса и предложения к равновесию. Однако этот процесс, имеющий стохастический характер, происходит под постоянным воздействием множества противоречивых факторов, что и обуславливает наличие постоянных колебаний и отклонений от основной тенденции развития рынка. Все это предполагает рассмотрение проблем по оценке и прогнозированию объектов рыночной конъюнктуры промышленных предприятий.

Анализ конкурентных преимуществ предприятия и конъюнктуры рынка промышленной продукции является актуальным, поскольку при благоприятной рыночной конъюнктуре товаропроизводитель сможет вовремя ее учесть и приспособиться к ней, что повлияет на финансовые результаты деятельности всего машиностроительного комплекса. Весомый вклад в разработку проблем развития этой отрасли, в изучение спроса и предложения и связанной с ними цены внесли ученые-экономисты: И. Н. Грищенко [1], Т. А. Кобелев-

ІНВЕСТИЦІОННАЯ ОЦЕНКА КОНКУРЕНТНИХ ПРЕИМУЩСТВ І РЫНОЧНОЙ КОНЪЮНКТУРЫ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

УДК 330.340

ва [2], О. А. Крітт [3, 4], В. Р. Кучеренко [5], В. А. Карпов [5], І. Соломенцев [5], Л. Г. Липич [6], О. В. Кощий [6], П. Г. Перерва [7], Н. П. Ткачева [8], Р. В. Федорович [9] і інші. Вместе з тим, цілий ряд наукових положень применительно к оценке, формуванню і прогнозуванню кон'юнктури внутреннього і зовнішнього ринку промислових товарів в цілому і електротехніческих засобів автоматизації, в частності, потребують своєго дальнішого розвитку і совершенствування.

Целью статті являється розвиток теоретичних положень і практичних рекомендацій по оцінці і прогнозуванню об'єктів ринкової кон'юнктури і конкурентних переваг промислових підприємств.

Методологія. Теоретичну і методологічну основу дослідження складають класичні і прикладні твори вітчизняних і зарубіжних спеціалістів в області теорії маркетинга, досліджень кон'юнктури ринку, економічної теорії, статистики, аналітичної діагностики і методів аналізу.

Термін «кон'юнктура» проходить від середньовічного латинського *conjunctione* (лат. *conjungo* – св'язую, соединяю) і означає складившуюся обстановку, сформовану положення, временну ситуацію в якій-небудь області суспільної життя, наприклад, «міжнародна кон'юнктура». Кон'юнктура економічна – конкретні умови процеса виробництва на кожний певний момент. В основі формування і зміни кон'юнктури лежать головним чином фактори, впливальні на розвиток цін, цінних паперів, розмірів виробництва, зайнятості тощо.

Задача кон'юнктурних досліджень полягає в визначеннях ступеня впливу окремих факторів на формування кон'юнктури і конкурентних переваг в певний момент часу. Решити таку задачу можливо, якщо вести дослідження кон'юнктури з урахуванням нових явищ, що виникають в сфері виробництва. Для того, щоб представляти ситуацію, що виникла на ринку, недостаточно знати зміни цін, біржевих індексів, рух запасів і коливань інших показників. Дослідження ринкової кон'юнктури і конкурентних переваг потребує знань закономірностей розвитку економіки, взаємодействій ринків в воспроизводственому процесі.

Одним із головних понять дослідження кон'юнктури і становлення конкурентних переваг являється дослідження змін в динаміці і соотношенні цін. В цій зв'язку предполагається установити причини, що викликали зміни в рівні або структурі цін. Також необхідний аналіз змін технології виробництва, умов споживання товарів, урахування змін в оптовій і розничній торгівлі. Дослідження цих змін, на нашу думку, допомагають краще зрозуміти напрямлення руху цін, на рівні яких діє ряд різних факторів.

Оцінка цього впливу, т. е. участь виниклих змін в рівні або структурі цін, предполагає проводити методом аналізу відповідних показників, вплив яких на динаміку і рівень цін різних товарів. Після цього, як отримано представлення про напрямлення

розвитку економіки в цілому, слід переходити до дослідження змін в окремих галузях економіки, які є головними споживачами на даному ринку. В результаті дослідження змін в обсязі і структурі споживання складається оцінка розвитку виробництва товарів, кон'юнктура якого досліджується. Аналіз розвитку споживання і виробництва дозволяє зробити висновок про зміни в соотношенні між спросом і предложением, визначити можливу ємкість ринку і будущий рівень цін.

Методи дослідження кон'юнктури будь-якого товарного ринку, галузі або отраслі і пов'язаних з ними конкурентних переваг розробляються на основі показників, які можуть допомогти в визначеннях напрямлення розвитку виробництва, торговли і фінансів в майбутньому. При цих дослідженнях проводиться оцінка соотношення спросу і пропозиції за необхідний період часу, дослідження коливань цін, продажі товарів і послуг, товарних запасів, оцінка стабільності розвитку ринку.

На нашу думку, при дослідженнях кон'юнктури ринків необхідно розглядати показники конкурентності, які можуть дати кількісну оцінку змін в економіці досліджуваної галузі (автомобільна промисловість, електротехніка, енергетика тощо).

Предлагается оцінювати кількісно становлення кон'юнктури з помічю наступних груп показників:

- ◆ об'єм і динаміка виробництва в цілому, розмір інвестицій, рівень занятості, розміри заработка, дані про закупки (це так називаються показники сфери виробництва);
- ◆ платіжеспособний спрос, розміри реалізації товарів в кредит, дані про розничну і оптову торговлю (все це відноситься до показників міжрегіональної торгівлі);
- ◆ об'єми, динаміка, географічне розподілення міжрегіональних зв'язків, об'єми імпорта і експорта, обсяги грузоперевезень (ця група показників відноситься до блоку міжрегіональних і внешнеекономіческих зв'язків підприємства);
- ◆ кредитно-денежне обрахунок (курси акцій і інших цінних паперів, процентні ставки, розміри банківських депозитів, валюти курси).

Основною характеристикою кон'юнктури ринку є ступінь сбалансованості спроса і предложением. Вона проявляється в поведінні цін, швидкості оборачуваності товарів. Ця оцінка дозволяє визначити тип кон'юнктури. Предлагается класифікувати кон'юнктуру ринку підприємства на благоприятну або неблагоприятну. При благоприятній кон'юнктурі досягається сбалансованість спроса і предложением, ціни держаться на стабільному рівні. При неблагоприятній кон'юнктурі спрос відстає від предложением, що приводить до зростання товарних запасів, замедлення оборачуваності товарів, виникає затруднення в сбыті товарів.

При изучении конъюнктуры рынка ставится задача не только определения состояния рынка на тот или иной момент, но и предсказания вероятного характера дальнейшего его развития. В этой связи возникает еще одна важнейшая задача конъюнктурных исследований – это научное предвидение перспектив развития спроса, товарного предложения и цен, выполненное в рамках определенной методики, на основе достоверной информации, с оценкой его возможной ошибки. Прогноз рынка базируется на учете закономерностей и тенденций его развития, основных факторов, определяющих это развитие, соблюдении строгой объективности и научной добросовестности при оценке данных и результатов прогнозирования. В общем виде предлагается проводить прогноз рынка в четыре следующий этапа.

Проведенные исследования свидетельствуют о том, что успех конъюнктурных исследований зависит от скорости получения объективной и полной информации о причинах, характере и размере колебаний соответствия спроса и предложения на различных рынках. Главные требования к информации – оперативность и достоверность.

Сбор информации – важнейший этап изучения конъюнктуры рынка. Не существует единого источника информации о конъюнктуре, который содержал бы все сведения об изучаемых процессах. При исследовании используются различные виды информации, полученные из различных источников. Для удобства использования предлагается классифицировать конъюнктурную информацию на три категории: общую, коммерческую, специальную.

Общая информация включает данные, характеризующие рыночную ситуацию в целом, в увязке с развитием отрасли или данного производства. Источниками ее получения являются данные государственной и отраслевой статистики, официальные формы учета и отчетности.

Коммерческая информация – это данные, извлекаемые из деловой документации предприятия, по вопросам сбыта вырабатываемой продукции и получаемые от партнеров в порядке информационного обмена. К ним относятся: заявки и заказы торговых организаций; материалы служб изучения рынка предприятий, организаций и учреждений торговли (материалы о движении товаров в оптовых и розничных организациях, конъюнктурные обзоры, предложения по текущей замене ассортимента и т. п.).

Специальная информация представляет данные, полученные в результате специальных мероприятий по изучению рынка (опросов населения, покупателей, специалистов торговли и промышленности, экспертов, выставок-продаж, конъюнктурных совещаний), а также материалы научно-исследовательских организаций. Специальная информация имеет особую ценность, поскольку содержит сведения, которые нельзя получить другим путем. Поэтому при изучении конъюнктуры рынка особое внимание надо уделять получению обширной специальной информации.

1. Установление объекта прогнозирования – важнейший этап научного предвидения. Например, на практике часто идентифицируют понятия продажи и спроса, поставок и товарного предложения, рыночных цен и цен реализации.

В определенных условиях такие замены возможны, но с соответствующими оговорками и последующей корректировкой результатов прогнозных расчетов.

2. Выбор метода прогнозирования зависит от цели прогноза, периода его упреждения, уровня детализации и наличия исходной (базисной) информации. Если прогноз возможной продажи товара делается для определения перспектив развития розничной торговой сети, то могут применяться более грубые, оценочные методы прогнозирования. Если же он выполняется для обоснования закупки конкретных товаров на ближайший месяц, то должны использоваться более точные методы.

3. Процесс разработки прогноза заключается в проведении расчетов, выполняемых либо в ручную, либо с использованием ЭВМ с последующей корректировкой их результатов на качественном, профессиональном уровне.

4. Оценка точности прогноза выполняется путем расчета его возможных ошибок. Поэтому результаты прогноза практически всегда приводятся в интервальном виде.

Разработанная система показателей формирования и прогнозирования конъюнктуры рынка промышленной продукции, как нам представляется, охватывает самые основные, наиболее применяемые показатели, которые могут быть использованы при анализе важнейших изменений произошедших за исследуемый период, и необходима при определении перспектив развития и моментов перелома конъюнктуры, т. е. для составления прогноза ее изменения. Некоторые конъюнктурные характеристики, в частности, тенденции и их устойчивость, могут быть получены только в результате соответствующей обработки трендовых моделей. Один из основных объемных показателей – спрос, представляет собой не реальную, непосредственно измеряемую величину, а потенцию и в силу этого доступен лишь косвенным оценкам [10].

ВЫВОДЫ

Исследование конкурентных преимуществ и конъюнктуры рынка предприятий представляет собой сложную многоаспектную научную задачу. Использование при решении поставленных вопросов концепции конъюнктурных показателей позволяет вознести методологию решения на новый научно обоснованный уровень, добиться в большей степени обоснованных результатов и осуществлять с большей эффективностью формирование конъюнктуры рынка промышленной продукции. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Грищенко І. М. Інноваційні підходи до дослідження кон'юнктури ринків України [Текст] / І. М. Грищенко // Проблеми науки. – 2006. – № 6. – С. 9 – 13.

- 2. Кобелєва Т. О.** Показники і критерії оцінки кон'юнктури товарного ринку / Т. О. Кобелєва, П. Г. Перерва // Маркетинг інновацій : матеріали ІУ Міжнар. наук.-практ. конф., 29.09 – 01.10.2011р. – Суми : ТОВ «Папірус», 2011. – С. 161 – 163.
- 3. Кратт О. А.** Визначення поняття «кон'юнктура ринку» / О. А. Кратт // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 56. – Донецьк, ДонНТУ, 2003. – С. 195 – 201.
- 4. Кратт О. А.** Типізація об'єктів кон'юнктурних досліджень [Електронний ресурс] / О. А. Кратт // Режим доступу : <http://www.vesna.org.ua/txt/sxid/econ2003/52.html>
- 5. Кучеренко В. Р.** Проблемы конъюнктурных исследований на рынках товаров и услуг / В. Р. Кучеренко, В. А. Карпов, И. Соломенцев / Научное издание. – Одесса : ОГЭУ, 2006. – 205 с.
- 6. Ліпіч Л. Г.** Система показників оцінки кон'юнктури ринку[Електронний ресурс]/ Л. Г. Ліпіч, О. В. Кощій. – Режим доступу : www.nbuvgov.ua/portal/natural/Nvvnu/ekonomika/2007_12/R1/1.pdf
- 7. Перерва П. Г.** Ценовые характеристики конкурентоспособности при проведении конъюнктурных исследований / П. Г. Перерва, Т. О. Кобелева, Н. П. Ткачова // Вісник НТУ «ХПІ». – 2011. – Випуск 8. – С. 191 – 197.
- 8. Ткачева Н. П.** Формирование конъюнктуры электротехнических изделий на основе их конкурентных преимуществ / П. Г. Перерва, Н. П. Ткачева, Т. А. Кобелева // Вісник НТУ «ХПІ» «Технічний прогрес і ефективність виробництва». – Харків : НТУ «ХПІ». – 2010. – № 59. – С. 141 – 146.
- 9. Федорович Р. В.** Маркетинговый анализ конъюнктуры рынка / Р. В. Федорович, С. В. Семенюк // Галицький вісник. – 2009. – № 2. – С. 47 – 52.
- 10.** Конъюнктура рынка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bankreferatov.ru/db/M/0916EEB8D1DB7B8CC3256E6000693F7A>